

קפיצת שיניים. בהגיע הנציב העליון הצרפתי החדש, ז'אן דה'הוטקלוק (קיצוני מימין) לטוניסיה בחודש ינואר, נערך טקס חגיגי למסירת כובע האמנתו לביי. לעומת בנו הבכור של הביי (קיצוני משמאל) המחייך, קפץ מוחמד שאניק (שני מימין) את שיניו ואגרופיו מרוב כעס.

טוניסיה שמירה על כס המלכות

המבקרים שחזרו לבתיהם לאחר הצגת הארץ ודין וחשבון הקולנועי, לא שמו לב לאורות שדלקו בגיני הנציבות הצרפתית בטוניסיה. בפנים ישבו נוחים 15 צרפתים, מצמרת המנגנון, עוזריו ונציב ז'אן דה'הוטקלוק, עיניהם מרוחקות וחוגי השעון הגדול. הנציב עצמו לא היה שם. הוא הלך לישון מוקדם — לאחר שנתן הוראות אחרונות וקבע את כל הסידורים. מחצות בדיוק, נכנסו אותם סדרים לתוקפם: נרל גרביי, המפקד העליון בטוניסיה, קיבל דיו את סמכויות המשטרה. ברחבי טוניסיה יר מצב צבאי שלוש שעות לאחר מכן היו וש ממשלת טוניסיה ושלושה משריו עצורים, רכס לגולה בדרום הארץ, תחת משמר צרפתי. מוחמד שאניק (בן 63), ראש הממשלה, הופיע זנימה בפני הקצינים שבאו לאסרו, כשעיניו דן עטופות שינה. הוא קיבל את הודעתם וזימה, אך פרץ מיד במחאות. כסוחר לשעבר ונדחק לשדה המרגינות לאחר שתי פשיטות-רגל) גיל שאניק למחאות חיוכים: נגד בורגיבה יגידים בקרב התנועה לאומנית (יועיים) ונגד ית. בהכנסו למכונית המשטרה, ראה כי אחד שרי ממשלתו ישב במושב הימני, ביקש כי ונה לו: "זה מגיע לי לפי מעמדי", הוא קבע. ככלו גם אותי! מעצר שני השרים האחרים עבר ללא תקלה: בשעה שהצרפתים התייצבו בית אל-מטרי, שר הפנים, נטל הלה אות הליון כבוד שהוענק לו בזמנו על ידי הצרפתים והיה כן ארצה בבון. בשבילו, כבשביל רוב תושבי ניסיה היה מעצרו מפתיע ביותר, שהרי היה יוע כנייד הצרפתים.

למחרת התחילו המצרים ההמוניים והחיפור שים. למרות שהוכרו עוצר לילה בלבד (מ-9 בערב עד 5 בבוקר) היו רחובות טוניס שומים כמעט מאדם. בצורה זו קיוו הצרפתים לה-סל את תנועת ההתמרדות שהחלה ב-14 לינואר ואשר סיכומה הוא: 55 התקפות על מכוניות פרטיות, 13 התקפות על רכבות, 122 מעשי חב-לה ברכוש פרטי, גשרים, מכוני חשמל ומחנות צבא, עקירת 646 עמודי טלגרף, הריגת 12 אור-חים ותשעה חיילים (צרפתים).

כאשר למחרת הכרות המצב הצבאי התייצב מוכירו הראשי של הוטקלוק בארמונו של הביי, קיבל את פניו הנסיך שדלי, בנו הבכור של הביי. בתנועה ממארת הוא ניצב מולה הושיט לו את ידיו הצמודות כאומר: הנה, ככלו גם אותי.

המוזכיר הצרפתי העמיד פניו חם, החוה קידה: "באתי לבקש ראיון עם הוד מלכותו (הביי) להוד מעלתו (הנציב)". הוא הודיע לשדלי בח"יך. הנסיך היה מסופק אם הביי יוכל להתפנות והמוזכיר חזר לעומת שבא.

היורד היקר. כעבור יומיים היה אירון של הממשלה הצרפתית בשדה התעופה אל-עזינה, ליד טוניס. ממנו יצאו פורזו וקוציוקו, שלי חיו האישיים של הנשיא וינסנט אוריול נושאים למכתב לביי של טוניס. אולם חשוב משני הדיפי-רון: צעיר גבוה ובלונדי, לבוש אירופית — הנסיך סוליימן.

לפי הנוסחה הדיפלומטית, הודמן הנסיך במק-רה פסדה התעופה אורלי (פאריס), ביקש טרמפ באירון הריק שנסע לארץ מוצאו. השלכות הנסיך היתה בזהות אביו, זקן הנסיכים כמשפחת אל-אמיין ביי, ראשון בשורת יורשי המלוכה.

ישיבה כמסגור. צילום זה צולם לפני חצי שנה, במסגד אל-זינתונה, מרכה הרחני והדתי של התנועה הלאומנית בטוניסיה. במרכז יושב מוחמד שאניק, אשר למרות אי-השתייכותו הרשמית למפלגת אל-דסטור אל-גידי, תמך בה. מימינו: חביב בורגיבה, מנהיג אל-דסטור אל-גידי.

לא היה צורך בדמיון רב לראות בנוכחותו המק-רית של הטרמפיסט המלכותי איום הצרפתים לפטר את הביי (כפי שפיתרו את קודמו מונסף ביי ב-1943) אם לא יגלה הבנה נכונה לאינטר-סים האמתיים שלו ושל הצרפתים.

למחרת, שעה קלה לפני תפילת הצהריים של יום שש, התייצבו הנציב וכפלייתו בארמונו של הביי. הפעם לא חיכה להם הנסיך שדלי, הם הובילו לחדר הקבלות, שם חיכה להם הביי בלבוש מסורתי מהודו. השליחים המיוחדים מסרו את מכתב הנשיא אוריול ל"ידידו היקר", הביי של טוניס.

המכתב, שתורגם לערבית עלי ידי אחד המוזכיר-רים, הציג שינוי במוסדות השלטון הטוניסיים: תוקמנה שתי מועצות, אחת מייצגת שתחווה את דעתה על הצעות חוק ותהיה מורכבת מחברים טוניסיים. המועצה השנייה, שתחליט על העניי-נים הכפסיים, תמנה חברים טוניסיים וצרפתים. ואז באה השאלה המכרעת: היסכים הביי למנות ראש ממשלה אוהד לצרפתים במקום מו-חמד שאניק? הביי ענה בלחש: אני מסכים. החלטתי למ-נות את ידידי בקושי. כעבור כמה דקות התנשא קול המואזן הקורא לאמאניים ל"תפילת הצהריים. ה"צרפתים נכנסו למ"כונייהם, נסעו חזרה לטוניס. אחריהם, ב"ארמון, נשאר סידי אל-אמיין ביי, ששמר על כס מלכותו.

עזה

כלא אחד גדול

בין מצרים ואיזור כיבושה ברצועת עזה הורד לפני שנה מסך ברזל. כך, בכל אופן, קוראים עתו-נאי מצרים לסעיפי חוק מיוחדים שהו-עברו אז עלי ידי בית הנבחרים על פי ד"רישות שר המלחמה, מוסטפא צרפת בא"שא, ואשר לפיהם הוגבלה התנועה בין רצועת עזה למצרים, הועמדה תחת פיקוח צבאי חמור.

מבין העתונאים הרבים שניסו, בכל זאת, לבקר באיזור הכיבוש ואשר פנו, כדרישת החוק הח"דש, לשלטונות הצ"בא, מעטים מאד אשר זכו ברשיון. ביז אלה אשר לא זכו אך ביקרו ברצועה — בורכים שאינם מ"פרסמים — היה מו-חמד חסניין היכל, ראש מערכת השבר-עון אכבאר אל-יום הקהירי, אולם בעוד ביקש רשיון לעצמו ולצלם הסתפק הע"תונאי הזריר, במסעו הבלתי רשמי, בביי קוריחדי, התנצל על כי אין כתבתו מלוהה ב"תצלומים, הסנצוריים" אשר יכול היה צלם לצלמם.

"על עניינים צבאיים, לא אכתוב", הוא פותח את רשימתו. הסיבה: הצנזורה תדאג שלא יפורסמו. אולם על אשר ראה בשטחי החיים האזרחיים בעזה ובסביבתה גילה מוחמד היכל נכונות רבה לכתוב.

"בשיתה שהיתה לי עם ראש העיריה של עזה התלונן אותו נכבד כי איזור הכיבוש אינו אלא כלא אחד גדול: מצפון יושבים היהודים, ממע"רב הים, ממזרח שוב היהודים ואילו מדרום — המצרים".

הפלשתינאים תבעו כי תוקם ועדה מייצגת ליד השלטון הצבאי המצרי — אך איש לא לקח את תביעותיהם ברצינות. במקום זאת נשלחו אליהם פקידים שמרן הגבולות המצרי, אשר אחד מתפקידים העיקריים עד עתה היה מלחמה בה"רחות, הועמדו בראש כל מנגנון השלטון המקומי, כולל טיפיל בחינוך, סעד ובריאות. רופאים ומ"רים ותיקים שהספיקו לקנות נסיון רב משך שנות שרותם בממשלת המנדט נעלבו ממינויים אלה, איימו להתפטר. אולם איש מהם לא התפטר — כי לא היה לאן ללכת.

הנפמ והמלמט. אולם מעשי המצרים לא תמו בכך: הם הטילו מסיס כבדים על התור-שבים, כאילו רצו למצוק את טיפת דמנו האחד-רונה. בזמן האנגלים הנהגו מסיס גבוהים למ

די, אך התושבים לא התמרמרו באותה מידה כשל היום. רוחים היו למכביר, כסף לא חסר. התו-שבים הבינו את נימוקי הממשלה כי מסיס אלו כונו רק כדי לספוג את עודפי הכספים שבמח-זור.

אולם כאשר המשיכו המצרים באותה שיטת מסיס גבוהים קמה זעקה גדולה: "מסיס אלה אינם מוצדקים יותר", טענו התושבים. "עכשו אין לנו כספים עודפים. עכשו אין לנו בכלל כספים!"

מצב זה הוליד בעיות רבות: בעוד, למשלם עולה 64 גרוש ברפיה, בה נמצאים תושבים מצ"ריים, מגיע מחיר הפח ל-116 גרוש בעוה. הפח רש הולך לכיס ממשלת קהיר.

דוגמה נוספת אשר תושבי עזה מביאים לא"דישות המצרים כלפיהם: בזמן האנגלים הוטלו דמי מכס גבוהים על מלט להגן על התעשייה המקומית מפני התחרות המלט המצרי הוול ב"הרבה. והתושבים ראו במכס הזה אמצעי שמירת האינטרסים של מפעלי נשר היהודיים.

מצב צבאי

עם הכרות המצב הצבאי בטוניסיה, החלו כוחות משטרה וצבא עצרו חשודים. למעשה, ברחוב טוניסאי אשר כל דלתות ותריני הראשון של המצב הצבאי נעצרו למעשה מושש מאות איש.

אולם משעבר האיזור לשלטון המצרים לא בא שום שינוי. הם המשיכו לגבות אותו מכס על יבוא מלט — מתוצרת מצרית — הנמכר במצ"רים בארבע לירות הטונה ואשר מחירו ברצועת עזה מגיע ל-14 לירות.

פרוצדורות. פגיעות שרירותיות אלה לא הצ"טמצמו לענייני מסחר בלבד: גם רגשות התור-שבים סבלו מהן. כאשר נוכחו ראשי הציבור המקומי כי בין הפליטים נמצאים גם נכי הקרבות נגד ישראל הוקמה ועדה שארגנה אוסף כספים, אספה את הסכום הדרוש לקניית פרוטות לאר"תם הנכים. שליח מיוחד נסע לקהיר, הזמין 68 פרוטות מבית-החרושת המספק גם את צרכי הצבא המצרי. אולם כאשר באה העת לקבל את האברים המלאכותיים התברר כי הובר טעון קב"לת אישור מקהיר. מאז עברו תשעה חודשים, הנכים המשיכו לצלוע ולהתרעם: "שנתיים סבל"נו בגלל היהודים, ועכשו נסכול בוודאי עוד שני תיים בגלל המצרים".

מבעד מסך החול

השוועל אדום הזקן

משך למעלה מעשרים שנה מתפתל חוט מזי"כאשר החלטה הממשלה המצרית להחליף את סטרות הכסף הפלשתינאים בשטרות הבנק הלאומי המצרי, פורסם גם אומדן רשמי על הסכום שיוחלף: 3½ מיליון לירות. אולם עם סיום פעולת החלפה נכונה הפתעה: כל הון עזה תושבי אזור עזה שהוחלף הגיע ל-1½ מ"י